

T. B. M. M.

(S. Sayısı : 113)

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına, Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun ve Terörle Mücadele Kanununun Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair 21.5.1992 Tarih ve 3801 Sayılı Kanun ve Anayasanın 89 uncu Maddesi Geçerince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşülmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ve Adalet Komisyonu Raporu (1/412, 3/483)

Türkiye Cumhurbaşkanlığı

Ankara

B.01.0.KKB.0.00.00.01

Kan Kar. : 39-18/A-6-92-411

8.6.1992

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 25 Mayıs 1992 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-1392-5865 sayılı yazınız.

İlgideki yazınıza ekli olarak gönderilen ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca 21.5.1992 tarihinde kabul edilen 3801 Sayılı "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına, Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun, Terörle Mücadele Kanununun Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun" incelenmiştir.

1. Başta Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu olmak üzere yargı ile ilgili çeşitli kanunlarda yapılan değişiklikler, aşağıda yazılı olduğu biçimde özetlenebilir.

a) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun :

1. (Hâkimin red sebepleri ve kimlerin talep edeceği) başlığını taşıyan 23 üncü maddenin ikinci fıkrası değiştirilerek; Cumhuriyet savcısı, sanık ve davacı yanında, müdafii, müdahil ile vekillerinin de hâkimi red talebinde bulunmaları imkânı sağlanmıştır.

Bu suretle sanığın bulunmadığı duruşmalarda müdafiiye, hâkimi red talebinde bulunma imkânı verilmek suretiyle, savunma hakkına katkıda bulunulmuştur.

2. (Hâkimin reddi talebine karar verecek mahkeme)ye ilişkin 26 ncı maddenin birinci fıkrası değiştirilmek suretiyle; ağır ceza mahkemesi hâkimlerinin reddinde, aynı yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesi bulunması halinde, numara olarak kendisini takip eden daire, son numaralı daire için de, bir numaralı daire, red talebini inceleyip kısa sürede karara bağlaması sağlanmıştır.

3. (Sanığın şuurunun tetkiki)ne ilişkin 74 üncü maddesinde, bazı deyim değişiklikleri yapılmış ve bu arada resmî müesseselerde gözetim süresi altı haftadan üç haftaya, sürenin yetmemesi

halinde, her seferinde altı haftayı geçmemek üzere verilen ek süreler üç haftaya ve nihayet toplam süre azamî altı aydan, üç aya ve dosyanın mahkemeye geri gönderilmesi süresi de bir aydan 15 güne indirilerek, bu tür tetkiklerin daha kısa sürede tamamlanması yoluna gidilmiştir.

4. (Sanığın tutuklanması ve tutuklama müzekkeresinin şekli)ne ilişkin 106 ncı maddesinin bir ve ikinci fıkraları değiştirilerek; tutuklanması talep edilen sanık hazırca karardan önce dinlenmesi gerektiği, hazır bulunan sanığın istemesi halinde sorgu sırasında vekaletname aranmaksızın müdafinin de hazır bulunacağı, karar verilmeden önce, Cumhuriyet Savcısı ile müdafinin dinleneceği, sanık hazır değilse tutuklama talebine ilişkin kararın yokluğunda ve evrak üzerinde verileceği; tutuklama müzekkeresinde sanığın mümkün olduğu kadar açıkça kim olduğu ve şekli ile kendisine istinad olunan fiil, fiilin gerçekleştiği zaman ve yer, fiilin kanunda hükme bağlandığı maddeler, suçun kanunî unsurları ve tutuklamanın sebebinin belirtileceği hükme bağlanmıştır.

5. (Kefalet parasının irat kaydı ve acele itiraz)a ilişkin 122 nci maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesi değiştirilerek; duruşmadan vareste tutulmayan sanığın duruşmaya gelmemesi halinde de kefaletin Hazineye gelir kaydedileceği, ayrıca para cezasına hükümlü bulunan sanığın para cezasını süresinde ödememesi halinde, kefaletin değerlendirilmesi yoluna gidilerek para cezasının buradan tahsil edileceği, belirlenmiş ve bu suretle infazda, sürat ve kolaylık sağlanmıştır.

6. (Maznunun celbi)ne ilişkin 132 nci maddesi, başlığı ile birlikte değiştirilerek, sanık yerine (kişi) deymi kullanılmış, normal halde suç işleyen kişilerin ifadelerinin alınması için celbname ile davet edilecekleri, gelmezlerse zorla getirileceği hususunun, celbnameye yazılacağı belirtilmiştir.

7. (Sorgunun tarzı)na ilişkin 135 inci maddesi başlığı ile birlikte değiştirilerek; suç işleyen bir kimsenin sorgulanması sırasında hâkimin nelere dikkat edeceği konularına açıklık getirilmiştir.

8. Ceza Muhakeme Usulü Kanununa 135 inci maddesinden sonra gelmek üzere 135/a maddesi eklenmiştir.

Getirilen yeni hükümlerle; ifade verenin ve sanığın beyanının özgür iradesine dayanması gerektiği belirlenmiş ve bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, zorla ilaç verme, yorma, aldatma, bedensel cebir ve şiddette bulunma, bazı araçlar uygulama gibi iradeyi bozan bedenî veya ruhî müdahalelerin yapılamayacağı, kanuna aykırı bir menfaat vaat edilemeyeceği, belirtilen yasak yöntemlerle elde edilen ifadelere rıza olsa dahi, delil olarak değerlendirilmeyeceği belirlenmiştir.

9. (Maznunun müdafii tayini)ne ilişkin 136 ncı maddesi, başlığı ile birlikte değiştirilmiş; ilave edilen yeni hükümlerle, kanunî temsilci varsa onun dahi yakalanana veya sanığa bir müdafii seçebileceği; bundan ayrı olarak zabıta amir ve memurları tarafından yapılacak sorgulama işlemlerinde bir, Cumhuriyet savcılığında yapılan sorgulamada ise üç müdafinin, hazır bulunabileceği; soruşturmanın her safhasında, müdafinin, yakalanan kişi veya sanıkla görüşmesi, ifade alması, sorgulaması, mümkün hale getirilmiştir.

10. (Mahkemece müdafii tayini)ne ilişkin 138 inci maddesi, başlığı ile birlikte değiştirilerek; mahkemelerce müdafii tayini yerine barolarca müdafii tayini yolu benimsenmiş ve yürürlükte bulunan hükme göre, sanığın 15 yaşını bitirmemiş olması yahut sağır veya dilsiz veya kendisini müdafaa edemeyecek derecede akıl ve beden noksanlığı bulunması halinde müdafii tayini yoluna gidilirken, maddedeki yaş sınırı onbeşden onsekize çıkarılmıştır.

11. (Mahkemece tayin edilen müdafinin vazifesinin nihayet bulması)na ilişkin 139 uncu maddesi, başlığı ile birlikte değiştirilerek, baro tarafından tayin edilmiş müdafilerin görevinin, daha sonra sanık tarafından bir müdafii seçilmesi halinde sona ereceği kabul edilmiştir.

12. (Mahkemenin intihap edeceği müdafiler)le ilişkin 140 ıncı maddesi değiştirilerek; baroca tayin edilecek müdafilerin sanığın bulunduğu yer barosuna ait olduğu belirlenmiştir.

13. (Birden fazla sanıkların müdafaası)na ilişkin 142 inci maddesi, başlığı ile birlikte değiştirilerek; deyim değişikliğine gidilmiş, yakalanan kişi veya sanıklar birden fazla ise ve menfaatları da birbirine uygun bulunuyorsa, müdafii seçemeyenlerin savunmasının bir müdafiiye verileceği hükme bağlanmıştır.

14. (Müdafinin dava evrakının tetkiki)ne ilişkin 143 üncü maddesi, bütünüyle değiştirilerek; yakalanan kişiyi veya sanığı savunacak olan müdafii hazırlık aşamasında da, soruşturma evrakını inceleyerek, isteği halinde evrakın bir suretinin harçsız olarak kendisine verileceği, kabul edilmiştir.

15. (Mevkufun müdafii ile görüşmesi)ne ilişkin 144 üncü maddesi, başlığı ile birlikte değiştirilerek; yakalanan ve tutuklu bulunan kişilerin, vekaletname aranmaksızın müdafiiyle her zaman görüşebilecekleri, bu kişilerin müdafiiyle yazışmalarının denetime tabi tutulmayacağı hükme bağlanmıştır.

16. (Duruşma sırasında maznuna müşavir olarak bulunabilecek kimseler)le ilişkin 145 inci maddesinin birinci fıkrası değiştirilerek, duruşma sırasında sadece kocanın karısına müşavir sıfatı ile yardımcı olması kaldırılarak, her iki eşin de, duruşmada müşavir olarak bulunabilecekleri kabul edilmiştir.

17. (Müdafii ücreti)ne ilişkin 146 ncı maddesi, bütünüyle değiştirilerek; baro tarafından tayin edilen müdafiiye ödenecek ücretin ödeme şekli belirlenmiştir.

18. (Hukuku âmme davasını açmak vazifesi)ne ilişkin 154 üncü maddenin ikinci fıkrası değiştirilerek; bütün zabıta makam ve memurlarının el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri, Cumhuriyet savcılarında derhal bildirecekleri, hüküm altına alınmıştır.

19. (Delilleri takdir selahiyeti) başlığını taşıyan 254 üncü maddeye bir fıkra eklenmek suretiyle; soruşturma ve kovuşturma organlarının hukuka aykırı şekilde elde ettikleri delillerin, hükme esas olmayacağı belirtilmiştir.

20. (Kanunî mümessillerin ve kocanın müracaat hakkı)na ilişkin 291 inci maddesi, başlığı ile birlikte değiştirilerek, sanık kadın ise kocası için tanınmış olan kanun yollarına müracaat hakkı, her iki eşe de tanınmıştır.

21. (İtiraz olunabilen veya olunamayan mahkeme kararları)na ilişkin 298'inci maddenin ikinci fıkrası değiştirilerek; tutuklamaya, hacze ve üçüncü şahıslara ilişkin kararlar gibi, tutukluluğun devamına ilişkin mahkeme kararlarına da itiraz edilebileceği hüküm altına alınmıştır.

22. (İtirazın tetkiki mercileri ve usulü)ne ilişkin 299 uncu maddenin birinci fıkrasının üç numaralı bendi değiştirilerek; bir yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesi bulunması halinde, numara olarak kendisini takip eden dairenin, son numaralı daire için bir numaralı dairenin, ağır ceza mahkemesi ile başkanları tarafından verilen itirazları incelemeleri imkânı sağlanmıştır.

23. (Temyizi kabil olan ve olmayan hükümler) e ilişkin 305 inci maddenin ikinci fıkrasının bir ve iki numaralı bentleri değiştirilmek suretiyle, ceza mahkemelerinden verilen hükümlerin temyiz sınırı 300 000 liradan 2 000 000 liraya; yukarı sınırı 1 000 000 lirayı geçmeyen para cezasını gerektiren suçlardan dolayı verilen beraat hükümlerine ilişkin kararlarda para sınırı 10 000 000 liraya çıkarılmıştır.

24. Bundan ayrı olarak Ceza Muhakeme Usulü Kanununun (Hafif hapisli suçlarda tevki) başlığını taşıyan 105 inci maddesi yürürlükten kaldırılmaktadır.

Buraya kadar özetlemeye çalıştığımız Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunundaki değişiklikler son derece olumlu karşılanmıştır.

b) Bilindiği gibi yargılama, bir olay hakkında hukukun ne dediğini bildirmektir. “Öğretinin de kabul ettiği gibi; “sadece tahkik veya sadece itham usulü, usul hukukunu tahrip etmektedir. Dava ne münhasıran otorite ve ne de münhasıran hürriyettir. Önemli olan, otorite-hürriyet çatışmasını aşabilmektir. Bu sebeple en iyi usul, tahkik ve itham usullerinin karmasıdır.”

Usul hukuku, “hak” hudutlarının aşılmasını sağlamalıdır. “Kısmen haklı, kısmen haksız bir hüküm bazı hususiyetler taşır. Bu karışım haklı ve haksız olduğu nisbete göre, değerlendirilemez. Haksızlığın nisbeti ne olursa olsun, hükmün haklı tarafını da yok edecektir.” Usul hukukunun gayelerinden biri de, mahkûm edeceği kimseyi dahi korumaktır.

Usulde önemli olan husus, iyi araştırmak ve mutlak doğruyu bulmaktır. “Adalet mülkün temelidir” kanısı ceza usulünün devamlılığını izah eder. Her şeyin sonunda adil bir mahkemenin bulunduğunu bilmek, toplum içinde emniyet duygusunu sağlar. Bu bakımdan “adalete güven”, toplumu ayakta tutan bağların başında gelmektedir. Hukukçu, hekim misali, haksızlığı “teşhis” edebilir.

Bütün bunlara rağmen, anayasalara yansıyan diğer önemli bir husus da; toplumun içinde bulunduğu şartlara ve özelliklere göre, değişik ihtiyaçların gerektirdiği tedbirleri almak zaruretinin mevcudiyetidir.

Anayasanın 12 nci maddesinde;

“Herkes, kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.”

“Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.”

Hükmü yer almaktadır.

Temel hak ve hürriyetlerin niteliğini belirleyen bu maddeden sonra; Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin genel asayişin, korunması amacıyla ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle Anayasanın özüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabileceği; hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamayacağı; savaş, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, bu olağanüstü durumların ortaya çıkardığı ağır tehlikeler sonucu, hak ve hürriyetlerin kullanılmasının tamamen durdurulabileceği veya bunların korunması amacıyla öngörülmüş bulunan güvencelere aykırı ve bu güvenceleri ortadan kaldıran tedbirler alınabileceği, millet hayatı ve ülke için ağır tehlike ve tehditlerin ortaya çıktığı bu durumlarda, getirilecek hükümlerin kendiliğinden meşruluk kazanacağı, açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Hal böyle olunca; savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerle, bu olağanüstü durumların ortaya çıkardığı ağır tehlikeleri, normal hallerle bir tutmak, Anayasanın 13, 14 ve 15 inci maddelerine aykırı olacaktır.

c) Anayasada yer alan bu hükümlere rağmen incelenen 21.5.1992 tarih ve 3801 sayılı Kanunun çerçeve 30 uncu maddesiyle;

— 2845 sayılı “Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş ve Yargılama Usulü Hakkında Kanun”un 16 ncı,

— 3713 sayılı “Terörle Mücadele Kanunu”nun 11 inci maddesi,

— 2559 sayılı “Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu”nun 13 üncü maddesinin altıncı fıkrasıyla ek ikinci maddesinin birinci fıkrası,

Yürürlükten kaldırılmaktadır.

1. Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanunu :

Anayasanın 143 üncü maddesinde;

“Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur.”

Hükmü yer almaktadır.

Maddenin gerekçe bölümünde de açıklandığı gibi, “Devletin varlığı ve devamlılığı ile ilgili bazı eylemler vardır ki, bunların işlenmesi halinde hem çabuk ve hem en isabetli karara varabilmek için özel bir uzmanlık ister. Bu gibi hallerde Devlet Güvenlik Mahkemelerinin bulunur olması gerekli olur.”

Buna göre, 2845 sayılı Kanunla kurulan Devlet Güvenlik Mahkemesinin görevine giren suçlar sebebiyle yakalanan veya tutuklanan kimse genelde tutuklama yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç 48 saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok 15 gün, Anayasanın 120 inci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde yakalanan veya tutuklanan kimseler hakkında belirtilen süreler iki kat olarak hesaplanmak suretiyle hâkim önüne çıkarılma mecburiyeti tanınmış iken, yukarıda da açıklandığı üzere bu madde yürürlükten kaldırılmaktadır.

Bugün Ankara, Diyarbakır, Erzincan, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya ve Malatya illerinde Devlet Güvenlik Mahkemeleri bulunmaktadır.

Olağanüstü hallerde özel bir mahkeme kurulma yoluna gidilmediğinden, halen Güneydoğu Anadolu’da devam eden olağanüstü hal nedeniyle, bu bölgede Devlet aleyhine işlenen suçlarda bu mahkemelerden sadece Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi tüm yükü karşılamaya çalışmaktadır. Büyük şehirler başta olmak üzere terör olaylarının yayılma eğiliminde olması ve bölücü örgütlerin olayları olağanüstü hal bölgesi dışına yayma çabaları her bölgede Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yükünü artıracaktır.

Bilindiği gibi, büyük olaylar cereyan etmekte, bazen yüzü aşkın kişiler yakalanmakta, aynı olayda pekçok kişinin ölüm sebebinin tespiti ve delillerin toplanması yolunda büyük gayret sarfedilmektedir.

Ceza Muhakeme Usulü Kanununun 108 ve 128 inci maddelerinde yapılan değişiklikle; yakalanan şahıs bırakılmazsa, yakalama yerine en yakın sulh hâkimine gönderilmesi için gerekli süre hariç 24 saat içinde sulh hâkimi önüne çıkarılacağı ve sorguya çekileceği, üç veya daha fazla kişinin bir suçta iştiraki halinde toplu olarak işlenen suçlarda delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle Cumhuriyet savcısının bu süreyi dört güne soruşturmanın belirlenen bu sürede de sonuçlanmaması halinde, Cumhuriyet savcısının talebi ve sulh hâkiminin kararıyla sekiz güne kadar keza uzatılabileceği, kabul edilmiştir.

2845 sayılı "Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun"un 16 ncı maddesinin kaldırılarak, yakalanan şahsın azamî sekiz gün içinde sulh hâkiminin huzuruna çıkarılması, delillerin yeteri kadar toplanmamasına neden olacak bunun sonucu sulh hâkimi suçluyu ve suçsuzu teşhis edemeden karar vermek zorunda kalacaktır.

Ceza usulünde temel kaide, Devletin cezalandırmak hakkıyla sanığın hürriyet hakkı arasındaki çatışmayı, ceza hukuk kaidelerine göre ve geçerli bir kararla çözmektir.

Delillerin yeterince toplanamaması, çoğu zaman sanığın hürriyet hakkını da menfi yönde etkileyecektir. Hâkim, istemediği halde meydana gelen ve pekçok kişinin ölümüne neden olan olaylarda, noksan tahkikatla karar verecektir.

O nedenle Ceza Muhakeme Usulü Kanununun 108 ve 128 inci maddelerinde değişikliğe gidilirken, Anayasaya uygun olarak düzenlenen özel kanunlardaki maddelerin saklı tutulması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini belirleyen 148 inci maddesinde dahi; olağanüstü hallerde sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmayacağı kesin bir şekilde hüküm altına alınmıştır.

Anayasanın 19 uncu maddesinde; "Yakalanan ve tutuklanan kişi, tutuklama yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç 48 saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok 15 gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir." Şeklindeki hüküm karşısında, normal hallerle, toplu olarak işlenen suçları, olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerini, aynı değerde tutmamak gerektiği bir defa daha vurgulanmıştır.

2. Terörle Mücadele Kanunu :

Belirlenen bu durumlar çerçeve 30 uncu maddeyle kaldırılan; Terörle Mücadele Kanununun 11 inci maddesi, Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanununun ek ikinci maddesi için de geçerlidir.

3. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu :

Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 13 üncü maddesinin altıncı fıkrası, aşağıdaki hükmü taşımaktadır.

"Soruşturma konusunun açığa çıkarılması bakımından kesin bir mahzur doğmuyorsa kişinin yakalandığı yakınlarına derhal duyurulur."

Bu defa bu hüküm de yürürlükten kaldırılmaktadır.

Anayasanın (Kişi hürriyeti ve güvenliği) başlığını taşıyan 19 uncu maddesinin yedinci fıkrasında;

“Yakalanan veya tutuklanan kişinin durumu, soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkmasının sakıncalarının gerektirdiği kesin zorluk dışında, yakınlarına derhal bildirilir.”

Hükmü yer almaktadır.

Görülüyor ki, genelde yakalanan ve tutuklanan kişinin durumu yakınlarına derhal bildirildiği halde, soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkmasının sakıncalarının gerektirdiği kesin zorunluluk arz eden hallerde, genel hükümlerden ayrılmanın Anayasaya aykırı bir yönü bulunmayacağı belirlenmiştir.

Anayasaya rağmen bu değişikliğin yapıp uygulanmaya başlaması, özellikle örgütler ve terörle mücadele konusunda örgüt mensuplarının ikazı ve onlara verilecek bir alarm anlamını taşıyacak ve örgüt mensuplarının karşı önlem almalarını sağlayarak, olayın incelenmesi ve operasyonun devamı yönünden büyük boşluklara neden olabilecektir. Bu nedenle bu maddenin kaldırılması da uygun mütalaa edilmemiştir.

d) İncelenen Kanunun çerçeve dördüncü maddesiyle 1412 sayılı Ceza Muhakeme Usulü Kanununun 104 üncü maddesi bütünüyle değiştirilerek; sanığın tutuklanmasını gerektiren sebepler arasında yer alan, “suç Devlet veya Hükümet nüfuzunu kırar veya memleketin asayişini bozan fiillerden bulunur veyahut adabı umumiye aleyhine olursa” şeklindeki hüküm madde metninden çıkarılmış, ayrıca, “tahkikatın mevzuu olan suçun ağır cezalı cürümlerden olması” keyfiyeti, sanığın daima kaçacak sayılmasının nedeni kabul edildiği halde, bu bent dahi madde metninden çıkarılmış ancak; soruşturma konusu olan suçun, kanunda öngörülen cezasının üst sınırı yedi yıldan az olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi, tutuklama nedeni sayılabileceği hüküm altına alınmıştır.

Bilindiği gibi, 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 13 üncü maddesinde, muvakkat ağır hapis cezası, kanunda tasrih edilmeyen yerlerde bir seneden yirmidört seneye kadar cezaları kapsamaktadır.

Yapılan değişiklikle işlenen suç; Devlet veya Hükümet nüfuzunu kıran veya memleketin asayişini bozan veyahut adabı umumiye aleyhine işlenmiş olsa dahi, işlenen bu tür suçların kanundaki cezasının üst sınırı yedi yıldan az olması halinde; sanığın ikametgâhının ve meskeninin bulunması ve kim olduğunu ispat etmesi durumunda, hâkim tutuklama yoluna gitmeyecektir.

Ayrıca bu hükmün Kanun metninden çıkarılmış olması, çeşitli yorumlarla takdir hakkının çok değişik bir şekilde kullanılmasına yol açabilecek ve yakalanmış muhtemel suçlunun tutuklanmaması, özellikle terörle ilgili suçlarda bir daha yakalanmamasına neden olabilecektir.

Bu halde de Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babını oluşturan “Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler” arasında yer almakla beraber; casuslukla ilgili 134 üncü madde, askeri bölgelere girme -Devlet güvenliği ile ilgili belgeleri bulundurmaya ilişkin 135 inci madde, harp zamanında Devlet buyruklarına uymamakla ilgili 139 uncu madde, yabancı hizmetine asker yazmak veya silahlandırmak ile ilgili 148 inci madde, askeri ve zabıtayı itaatsizliğe teşvik suçunu düzenleyen 153 üncü madde ve Türklüğü, Cumhuriyeti, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Hükümetin-Devletin-Adliyenin manevî şahsiyetini, tahkir ve tezyif ile ilgili 159 uncu maddesi kapsamına giren suçları işleyenler, tutuklanmayacaklardır.

Bütün bu durum nazara alınarak, 104 üncü maddede yapılması istenilen değişikliğin değerlendirilmesi ve en az bugün olduğu gibi, (suç Devlet veya Hükümet nüfuzunu kırar veya memleketin asayişini bozan fiilerden bulunur veyahut adabı umumiye aleyhine olursa) bendinin uygulanması hallerinde, yedi yıllık tahdidin kaldırılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

e. 3801 sayılı Kanununun çerçeve 7 nci maddesiyle 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun mülga 110 uncu maddesi yeniden düzenlenmiştir.

(Tutuklulukta geçecek süre) başlığını taşıyan bu maddenin birinci fıkrasında; hazırlık soruşturmasında tutukluluk süresi azami altı ay, kamu davasının açılması halinde ise bu süre hazırlık soruşturmasında tutuklulukta geçen süre dahil en fazla iki yıl olarak belirlenmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, istisnalar sıralanmıştır.

Getirilen bu hüküm sıkıyönetim, olağanüstü hal, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev alanına giren suçlarla Terörle mücadele Kanunu için de söz konusu olacaktır.

Bugün için ülke düzeyinde adli teşkilatlanma istenilen düzeyde gerçekleştirilememiştir.

Hâkim ve savcı sayısı mahkemelere intikal eden işleri karşılayacak sayıda değildir.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca, bir yılda mahkemelere intikal eden yeni dava sayısına göre, mahkemelerin teşkilatlanması konusunda prensip kararı alınmış olmasına rağmen bu kararın gereği yapılamamıştır.

Birkaç örnek vermek gerekirse, Kurul kararına göre;

Ağır ceza mahkemelerine bir yılda yeni gelen iş miktarı, 300-350, asliye ceza mahkemelerinde 700-800, sulh ceza mahkemelerinde 1 000-1 200'ü bulması halinde, o il ve ilçede yeni bir mahkeme kurulması gerekmektedir.

Başta Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde görev yapan ağır ceza mahkemelerine ve bunların dairelerine belirlenen bu sayıların en az iki katı oranında iş intikal etmekte, geçmiş yıllardan kalan dosyalarla her daire senede en az 700-1 000 davayı çözümlenmek zorunda kalmaktadır.

Bu durumda adli teşkilatlanmada varolan bu noksanlık, suç işleyen ve kötü niyetli olan kişilerin lehine bir sonuç yaratacak, hazırlık soruşturması altı ayda ve açılan kamu davası iki yılda bitirilemeyecek ve sanığın tahliyesi ile o tarihe kadar toplanamayan delillerin yok olmasına imkan hazırlanacaktır.

Ayrıca bu hususun terörle ilgili suçlara uygulanması ile hazırlık soruşturmasında altı ayı, kamu davasının açılması halinde ise iki seneyi geçirmenin bir nevi amaç haline geleceği, bu konuda bütün yollara başvurulacak, tahliyenin sağlanmasına çalışılacağı ve bundan sonra da beklenenin tam aksine davaların sonuçlanmasının mümkün olamayacağı değerlendirilmektedir.

Önemli olan karar verecek olan savcı ve hâkimin adaletli karar vermesine imkân sağlamaktır.

Kabul etmek gerekir ki, Ülkemizde on yılı aşkın süreden beri devam eden ceza davaları mevcuttur. Halen bu tür davalar, mahkeme veya Yargıtay aşamasındadır.

SONUÇ

1. Ceza Muhakeme Usulü Kanununda yapılan ve mahiyetleri yukarıda arzedilen değişiklikler son derece olumlu karşılanmıştır.

2. Ancak, bu düzenlemeye gidilirken Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 16'ncı, Terörle Mücadele Kanununun 11'inci maddeleri ile Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 13'üncü maddesinin üçüncü fıkrası ve aynı Kanunun ek ikinci maddesinin birinci fıkrasının kaldırılması; genel suçlarla terör suçlarının aynı ölçüler içinde değerlendirilmesi, kanaatimizce büyük sakıncalar yaratacaktır.

3. 21 Mayıs 1992 tarih ve 3801 sayılı Kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabulünden bir gün sonra, 22 Mayıs 1992 tarihinde yapılan üst düzeydeki bir toplantıda; başta Hükümet yetkilileri ve yöneticiler olmak üzere, bu Kanunla yürürlükten kaldırılan ve içeriği yukarıda açıklanan düzenlemeler karşısında büyük endişelerini açıklamışlar, doğacak kanuni boşlukların yaratacağı olumsuz durumlara değinerek, bu konularda, vakit geçirilmeden yeni düzenlemelere gidilmesini ve bu düzenlemelerin olağanüstü hal ve terörle mücadele konularını menfi yönde etkilemeyecek şekilde yapılması gereğini, önemli gerekçelerle ortaya koymuşlardır. Sayın Başbakanın da katıldığı bu düzeltme ihtiyacı, Kanunun yürürlüğe girmen önce bir defa daha incelenmesini gerektiren ayrı bir sebep olarak değerlendirilmiştir.

4. Sonuç olarak yukarıda açıklanan nedenler ve yetkililerce ileri sürülen düşünceler değerlendirilerek mahzurlu olacağı düşünülen maddelerin bir defa daha görüşülmesine imkân sağlamak üzere 21.5.1992 tarih ve 3801 sayılı "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına, Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun, Terörle Mücadele Kanununun Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun" Anayasa'nın 89'uncu maddesi gereğince iade edilmiştir.

Arz ederim.

Turgut Özal
Cumhurbaşkanı

Adalet Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Adalet Komisyonu Raporu
Esas No. : 1/412, 3/483
Karar No. : 29

18.6.1992

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Komisionumuzun 11.5.1992 tarih ve 20 nolu raporu ile sonuçlandığı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına, Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun ve Terörle Mücadele Kanununun Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Türkiye Büyük Millet Meclisinin 21.5.1992 Tarihli 79 uncu Birleşiminde görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Kanun, Anayasamızın 89 uncu maddesi gereğince yayımlanması için Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının 25.5.1992 Tarih ve Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığının A.01.0.GNS.0.10.00.02.-1392-5865 sayılı tezkeresi ile Sayın Cumhurbaşkanlığına gönderilmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanımız, Anayasanın 89 uncu maddesi gereğince bir defa daha görüşülmek üzere Kanunu geri göndermiş ve gerekçeli geri gönderme tezkeresi de Genel Kurulumuzun 16.6.1992 Tarihli 83 üncü Birleşiminde okunmuş bulunmaktadır.

Komisyonumuz, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına, Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun ve Terörle Mücadele Kanununun Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanunu, geri gönderme gerekçesi ile birlikte Adalet Bakanı Sayın Seyfi Oktay'ın ve Bakanlık temsilcilerinin de katılmalarıyla bir kez daha inceleyip görüşmüş ve aynen kabul edilmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

Raporumuz Genel Kurulun onayına sunulmak üzere saygı ile arz olunur.

Başkan
Cemal Şahin
Çorum
Üye
Cemil Erhan
Ağrı
Üye
Baki Tüğ
Ankara
Üye
Hasan Afşar
Konya
Üye
Nezhat Ercan
Sakarya

Başkanvekili
Ali Yalçın Ögütcan
Adana
Üye
Cemalettin Gürbüz
Amasya
Üye
Elaattin Elmas
İstanbul
Üye
Mustafa Yılmaz
Malatya
Üye
V. Sinan Yertikaya
Tunceli

ANAYASANIN 89 ÜNCÜ MADDESİ GEREĞİNCE CUMHURBAŞKANINCA BİR DAHA
GÖRÜŞÜLMEK ÜZERE GERİ GÖNDERİLEN KANUN

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına, Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun ve Terörle Mücadele Kanununun Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun

Kanun No. : 3801

Kabul Tarihi : 21.5.1992

MADDE 1. — 1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 23 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Cumhuriyet Savcısı, sanık, müdafî, davacı ve müdahil ile vekilleri hâkimi red talebinde bulunabilirler.

MADDE 2. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 26 ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Hâkimin reddi talebine mensup olduğu mahkemece karar verilir. Ancak reddi istenen hâkimin müzakereye iştirak edememesinden mahkeme teşekkül edemezse bu hususta karar verilmesi reddi istenilen hâkim Asliye Mahkemesine mensup ise bu mahkemenin bulunduğu Ağır Ceza Mahkemesine ve reddi istenen hâkim Ağır Ceza Mahkemesine mensup ise, o yerde Ağır Ceza Mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması halinde, numara olarak kendisini takip eden daireye, son numaralı daire için bir numaralı daireye; o yerde Ağır Ceza Mahkemesinin tek dairesi bulunması halinde ise, en yakın Ağır Ceza Mahkemesine aittir.

MADDE 3. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 74 üncü maddesinin birinci fıkrasındaki “gözültüne alınmasına” kelimeleri “gözlemine”, üçüncü ve beşinci fıkralarındaki “gözültüne alma” kelimeleri “gözlem altına alınma” olarak değiştirilmiş ve dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Resmî müessesede gözlem süresi üç haftayı geçemez. Bu sürenin yetmeyeceği anlaşılırsa resmî müessesenin talebi üzerine, her seferinde üç haftayı geçmemek üzere ek süreler verilebilir; fakat sürelerin toplamı üç ayı geçemez. Sanık resmî müesseseye gönderilirken soruşturma dosyası da birlikte yollanır. Dosyanın bütünü ile yollanmasında sakınca gören hâkim, bazı belgelerin suretlerini gönderebilir. Dosya en geç onbeş gün içinde geri gönderilir. Gerekli takdirde hâkim bu süreyi altı haftayı geçmemek üzere uzatabilir.

MADDE 4. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 104 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 104. — Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler aşağıdaki hallerde tutuklanabilir.

1. Kaçma şüphesini uyandıracak vakıalar bulunması.
2. Delillerin yok edilmesi, değiştirilmesi, gizlenmesi, şeriklerin uydurma beyana veya tanıkların yalan tanıklığa veya tanıklıktan kaçmaya sevk edildiğini, bilirkişilerin etki altına alınmasına çalışıldığını gösteren hal ve davranışların bulunması.

Soruşturma konusu olan suçun, kanunda öngörülen cezasının üst sınırı yedi yıldan az olmayan hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektirmesi veya sanığın ikametgâhı veya meskeninin bulunmaması veya kim olduğunu isbat edememesi durumunda yukarıda 1 ve 2 numaralı bentlerdeki haller var sayılabilir.

ADALET KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına, Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun ve Terörle Mücadele Kanununun Bazı Hükümlerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun

MADDE 1. — Kanunun 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Kanunun 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Kanunun 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Kanunun 4 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Altı aya kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda sanık ancak, suçun toplumda infial uyandırması veya ikametgâhı veya meskeninin bulunmaması veya kim olduğunu ispat edememesi halinde tutuklanabilir.

Soruşturma konusu fiilin önemi veya uygulanabilecek ceza veya emniyet tedbiri dikkate alındığında tutuklama haksızlığa sebep olabilecekse veya tutuklama yerine bir başka yargılama önlemi ile amaca ulaşılabilecek ise tutuklamaya karar verilemez.

MADDE 5. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 106 ncı maddesinin bir ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Sanığın tutuklanmasına ancak hâkim karar verir. Tutuklanması talep edilen sanık hazırsa karardan önce dinlenir, hazır bulunan sanık isterse sorgu sırasında vekaletname aranmaksızın müdafii de hazır bulunabilir ve karar verilmeden önce Cumhuriyet Savcısı ile hazır olan müdafii dinlenir. Sanık hazır değilse talebe ilişkin karar, yokluğunda ve evrak üzerinden verilir.

Tutuklama müzekkeresinde, sanığın mümkün olduğu kadar açıkça kim olduğu ve şekli ile kendisine isnad olunan fiil, fiilin gerçekleştiği zaman ve yer, fiilin kanunda hükme bağlandığı maddeler, suçun kanunî unsurları ve tutuklamanın sebebi belirtilir.

MADDE 6. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 108 inci maddesinin bir ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Sanık tutuklama müzekkeresi üzerine tutulduğunda derhal ve nihayet yirmidört saat içinde yetkili hâkim önüne çıkarılarak sorguya çekilir ve tutmanın devam edip etmeyeceği hakkında bir karar verilir.

Sanığı en yakın hâkim önüne getirmek için gerekli süre bu yirmidört saatlik süreye dahil değildir.

Bu Kanunun 223 üncü maddesinin ikinci fıkrası ile 229 uncu maddesindeki tutuklama sebepleri hariç sanığın sorgusu sırasında yalnız Cumhuriyet savcısı ile müdafii hazır bulunabilir ve tutulmanın devam edip etmeyeceği hakkında bir karar verilmeden önce Cumhuriyet savcısı ile hazır bulunan müdafii dinlenir.

MADDE 7. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Mülga 110 uncu maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Tutuklulukta Geçecek Süre

Madde 110. — Hazırlık soruşturmasında tutukluluk süresi azamî altı aydır. Kamu davasının açılması halinde bu süre hazırlık soruşturmasında tutuklulukta geçen süre dahil iki yılı geçemez.

Soruşturmanın veya yargılamanın özel zorluğu veya geniş kapsamlı olması sebebiyle yukarıda belirtilen sürelerin sonunda kamu davası açılmamış veya hüküm tesis edilememiş ise, soruşturma konusu fiilin kanunda belirtilen cezasının alt sınırı yedi seneye kadar hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlarda tutuklama kararı kaldırılır. Yedi sene ve daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezalar ile ölüm cezasını gerektiren suçlarda tutuklama sebebine, delillerin durumuna ve sanığın şahsî hallerine göre tutukluluk halinin devamına veya sona erdirilmesine veya uygun görülecek nakdî kefaleti vermesi şartıyla sanığın tahliyesine karar verilebilir.

MADDE 8. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 122 nci maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 5. — Kanunun 5 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 6. — Kanunun 6 ncı maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 7. — Kanunun 7 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 8. — Kanunun 8 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Sanık soruşturma veya duruşmada mazeretsiz hazır bulunmaz veya mahkûm olup da hürriyeti bağlayıcı cezanın infazından kaçarsa kefalet karşılığı hazineye gelir kaydedilir veya para cezasını, ödeme emrinin tebliğine rağmen süresinde ödemez ise kefalet karşılığında para cezası mahsup edilerek kalan para hazineye gelir kaydedilir.

MADDE 9. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 128. — Yakalanan şahıs bırakılmazsa, yakalama yerine en yakın sulh hâkimine gönderilmesi için gerekli süre hariç yirmidört saat içinde sulh hâkimi önüne çıkarılır ve sorguya çekilir. Yakalananın talebi halinde müdafii de sorguda hazır bulunabilir.

Üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle Cumhuriyet savcısı bu sürenin dört güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Soruşturma bu sürede sonuçlandırılmazsa Cumhuriyet savcısının talebi ve sulh hâkiminin kararı ile sekiz güne kadar uzatılabilir.

Sulh hâkimi yakalamayı gerektiren bir hal görmez veya yakalama sebepleri ortadan kalkmış bulunursa yakalanan şahsın bırakılmasına karar verir.

Yakalama süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine veya yakalama işlemine karşı, yakalanan kişi veya müdafii veya kanunî mümessili veya birinci veya ikinci derecede kan hısımları veya eşi hemen serbet bırakılmayı sağlamak için sulh hâkimine başvurabilirler. Sulh hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhal ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalananın veya süre uzatmanın yerinde olduğu kanısına varırsa müracaatı reddeder veya yakalananın derhal soruşturma evrakı ile Cumhuriyet savcılığında hazır bulundurulmasına karar verir.

Yakalama süresinin dolması veya hâkimin serbest bırakma kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya konu olan fiil sebebiyle yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha bu madde hükmü uygulanmaz.

MADDE 10. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 10 uncu Faslıının başlığı “İfade alma ve sorgu” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 11. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 132 nci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İfade veya Sorgu İçin Celp

Madde 132. — Kişi, ifade alınması veya sorgu için celpname ile davet olunur. Gelmezse zorla getirileceği celpnameye yazılabilir.

MADDE 12. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 135 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

İfade ve Sorgunun Tarzı

Madde 135. — Zabıta amir ve memurları ile Cumhuriyet savcısı tarafından ifade almada ve hâkim tarafından sorguya çekilmeye aşağıdaki hususlara uyulur :

1. İfade verenin veya sorguya çekilenin kimliği tespit edilir. İfade veren veya sorguya çekilen kimliğe ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmak zorundadır.
2. Kendisine isnad edilen suç anlatılır.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 9. — Kanunun 9 uncu maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 10. — Kanunun 10 uncu maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 11. — Kanunun 11 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 12. — Kanunun 12 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

3. Müdafî tayin hakkının bulunduğu, müdafî tayin edebilecek durumda değilse baro tarafından tayin edilecek bir müdafî talep edebileceği ve onun hukukî yardımından yararlanabileceği, isterse müdafîin soruşturmayı geciktirmemek kaydı ile ve vekaletname aranmaksızın ifade veya sorguda hazır bulunacağı bildirilir; yakınlarından istediğine yakalandığını duyurabileceği söylenir.

4. İsnad edilen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu söylenir.

5. Şüpheden kurtulması için somut delillerinin toplanmasını talep edebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe sebeplerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek imkânı verilir.

6. İfade verenin veya sorguya çekilenin şahsî halleri hakkında bilgi alınır.

7. İfade veya sorgu bir tutanakla tespit edilir. Bu tutanakta;

a) İfade verme veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih,

b) İfade verme veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği,

c) İfade vermenin veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise sebepleri,

d) Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı,

e) İmzadan imtina halinde bunun nedenleri yer alır.

MADDE 13. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa 135 inci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 135/a maddesi eklenmiştir.

Yasak Sorgu Yöntemleri

Madde 135/a — İfade verenin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, zorla ilaç verme, yorma, aldatma, bedensel cebir ve şiddette bulunma, bazı araçlar uygulama gibi iradeyi bozan bedenî veya ruhî müdahaleler yapılamaz.

Kanuna aykırı bir menfaat vaat edilemez.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen yasak yöntemlerle elde edilen ifadeler rıza olsa dahi delil olarak değerlendirilemez.

MADDE 14. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 136 ncı maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yakalananın veya Sanığın Müdafî Seçimi

Madde 136. — Yakalanın kişi veya sanık, soruşturmanın her hal ve derecesinde bir veya birden fazla müdafîin yardımından faydalanabilir. Kanunî temsilcisi varsa o da yakalanana veya sanığa bir müdafî seçebilir.

Zabıta amir ve memurları tarafından yapılacak sorgulama işlemlerinde, ancak bir müdafî hazır bulunabilir. Cumhuriyet Savcılığı işlemlerinde bu sayı üçü geçemez.

Zabıtaca yapılan soruşturma da dahil olmak üzere, soruşturmanın her safhasında müdafîin, yakalanın kişi veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukukî yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 13. — Kanunun 13 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 14. — Kanunun 14 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 15. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 138 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Baronun Müdafî Tayini

Madde 138. — Yakalanan kişi veya sanık müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse talebi halinde baro tarafından kendisine bir müdafî tayin edilir. Yakalanan kişi veya sanık onsekiz yaşını bitirmemiş yahut sağır veya dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malul olur ve bir müdafî'de bulunmazsa talebi aranmaksızın kendisine müdafî tayin edilir.

MADDE 16. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 139 uncu maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tayin Edilen Müdafîin Görevinin Sona Ermesi

Madde 139. — Sanık sonradan bir müdafî seçerse evvelce baro tarafından tayin edilmiş müdafîin görevi son bulur.

MADDE 17. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 140 ncı maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tayin Edilecek Müdafîler

Madde 140. — Müdafî, soruşturmanın veya yargılamanın yapıldığı yer barosunca tayin edilir.

MADDE 18. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 142 nci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yakalanan Kişi ve Sanığın Birden Fazla Olması Halinde Savunma

Madde 142. — Yakalanan kişi veya sanıklar birden fazla ise ve menfaatleri de birbirine uygun ise, müdafî seçemeyenlerin savunması bir madafie verilebilir.

MADDE 19. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 143 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 143. — Müdafî hazırlık evrakı ile dava-dosyasının tamamını inceleme ve istediği evrakın bir suretini harçsız alma hakkına sahiptir.

Müdafînin hazırlık evrakını incelemesi veya hazırlık evrakından suret alması hazırlık soruşturmasının gayesini tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine sulh hâkimi kararıyla hazırlık soruşturması sırasında bu hak kısıtlanabilir.

Yakalanan kişinin veya sanığın sorgusunu içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve yakalanan kişi veya sanığın hazır bulunmaya yetkili olduğu diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında ikinci fıkra hükmü uygulanamaz.

MADDE 20. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 144 üncü maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Yakalanan veya Tutuklunun Müdafî ile Görüşmesi

Madde 144. — Yakalanan veya tutuklu bulunan kişi vekaletname aranmaksızın müdafîi ile her zaman ve konuşulanları başkalarının duyamayacağı bir ortamda görüşebilir. Bu kişilerin müdafî ile yazışmaları denetime tabi tutulamaz.

MADDE 21. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 145 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 15. — Kanunun 15 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 16. — Kanunun 16 ncı maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 17. — Kanunun 17 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 18. — Kanunun 18 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 19. — Kanunun 19 uncu maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 20. — Kanunun 20 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 21. — Kanunun 21 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

Duruşma sırasında sanığın eşinin müşavir sıfatıyla bulunmasına müsaade edilir ve dilerse dinlenir.

MADDE 22. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 146 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 146. — Baro tarafından tayin edilen müdafie, görevin ifasından doğan masraflar hariç avukatlık ücret tarifesinden ayrı olarak bu tarifenin hazırlanış yöntemine göre tespit edilecek ücret ödenir. İleride yargılama giderleri ile mahkûm olan sanıklardan müdafie ödenen ücreti ödeyebilecek durumda olanlara Türkiye Barolar Birliğinin rücu hakkı vardır.

492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (1) ve (3) sayılı tarifelere göre alınan yargı harçlarının % 15'i ve idarî nitelikteki para cezaları hariç olmak üzere para cezalarının % 15'i bir önceki yıl kesin hesabına göre tespit edilen toplam miktar esas alınarak yılı içinde Maliye ve Gümrük Bakanlığınca Türkiye Barolar Birliği hesabına aktarılır. Birinci fıkraya göre ödenecek ücretler bu hesaptan karşılanır.

Türkiye Barolar Birliği tarafından barolar arasında yapılacak dağıtımın usul ve esasları Barolar Birliğince çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

MADDE 23. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Bütün zabıta makam ve memurları, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri Cumhuriyet Savcılıklarına derhal bildirmek ve Cumhuriyet Savcılığının adliyeye ilişkin işlerde bütün emirlerini yerine getirmekle yükümlüdürler. Cumhuriyet Savcıları emirleri yazılı olarak verir, acele hallerde sözlü emir de verebilir. Sözlü emir verildiği durumlarda Cumhuriyet Savcısı, vermiş olduğu emirden zabıta amirini de haberdar eder. Cumhuriyet Savcısının yazılı emri üzerine yakalanan kişiler, olayın sanık ve tanıkları, yapılan işleme ait evrak ile birlikte belirtilen gün, saat ve yerde zabıta kuvvetlerince hazır bulundurulur.

MADDE 24. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 254 üncü maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

.Soruşturma ve kovuşturma organlarının hukuka aykırı şekilde elde ettikleri deliller hükme esas alınmaz.

MADDE 25. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 291 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Kanunî Mümessilin ve Eşin Müracaat Hakkı

Madde 291. — Sanığın kanunî mümessili ve eşi sanığa açık olan kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden müracaat edebilirler. Sanığın müracaatına ilişkin hükümler, bunlar tarafından yapılacak müracaat ve onu takip eden işlemler için de geçerlidir.

MADDE 26. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 298 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Tutuklamaya, tutukluluğun devamına, hacze ve üçüncü şahıslara ilişkin kararlar hakkında yukarıdaki fıkra hükmü uygulanmaz.

MADDE 27. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 299 uncu maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 22. — Kanunun 22 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 23. — Kanunun 23 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 24. — Kanunun 24 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 25. — Kanunun 25 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 26. — Kanunun 26 ncı maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 27. — Kanunun 27 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

3. Mahkeme naibi ve istinabe olunan hâkim kararları aleyhine yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları asliye veya ağır ceza mahkemesinin hâkim veya başkanına ve asliye mahkemesi hâkim ve başkanı tarafından verilen kararlar aleyhindeki itirazların incelenmesi yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesi bulunması halinde, numara olarak kendisini takip eden daireye; son numaralı daire için bir numaralı daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi bulunması halinde ise, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

MADDE 28. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 305 inci maddesinin ikinci fıkrasının (1) ve (2) numaralı bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

1. İkimilyon liraya kadar (ikimilyon dahil) para cezalarına dair olan hükümler,
2. Yukarı sınırı onmilyon lirayı geçmeyen para cezasını gerektiren suçlardan dolayı verilen beraat hükümleri,

MADDE 29. — 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 13 üncü maddesine, ikinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki üçüncü fıkra eklenmiştir.

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesine göre yakalamaya veya yakalama süresinin uzatılmasına karşı ilgililer serbest bırakmayı varsa o yer Devlet Güvenlik Mahkemesi yedek üyelerinden, aksi halde, yetkili adli yargı hâkimlerinden isteyebilirler. Bu istemler, evrak üzerinde inceleme yapılarak derhal ve nihayet yirmidört saat dolmadan sonuçlandırılır.

GEÇİCİ MADDE 1. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar ağır ceza mahkemesinin birden ziyade dairelerinin bulunduğu yerlerden Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 26 ve 299 uncu maddelerine göre en yakın yer olarak kendilerine iş intikal etmiş bulunan ağır ceza mahkemeleri veya mahkeme başkanları bu işler hakkında yetkisizlik kararı veremezler.

GEÇİCİ MADDE 2. — Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 110 uncu maddesinin birinci fıkrasında belirtilen süreler dolmuş veya sürelerin dolmasına bir aydan az zaman kalmış ise Kanunun yürürlük tarihinden itibaren hazırlık evrakı bir ay, dava dosyaları üç ay içinde ele alınarak 110 uncu maddeye göre gerekli karar verilir.

GEÇİCİ MADDE 3. — 1992 yılı için 146 ncı maddenin ikinci fıkrasına göre Türkiye Barolar Birliğine aktarılacak ödenek, 1991 yılı bütçesi esas alınarak hesaplanır ve bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren engeç iki ay içinde Türkiye Barolar Birliğine aktarılır.

MADDE 30. — 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 105 inci maddesi, 2845 sayılı Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 16 ncı maddesi, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 13 üncü maddesinin altıncı fıkrası ile Ek 2 nci maddesinin birinci fıkrası, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 11 inci maddesi yürürlükten kaldırılmış ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 15 inci maddesinin başlığı "Müdafi tayini" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 31. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 32. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 28. — Kanunun 28 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 29. — Kanunun 29 uncu maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 1. — Kanunun Geçici 1 inci Maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 2. — Kanunun Geçici 2 nci Maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 3. — Kanunun Geçici 3 üncü Maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 30. — Kanunun 30 uncu maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 31. — Kanunun 31 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 32. — Kanunun 32 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.